

Bruselj, 1. oktober 2021
(OR. en)

12174/21

SOC 536
EMPL 390
EDUC 309
ECOFIN 887

DOPIS

Pošiljatelj:	Odbor za socialno zaščito
Prejemnik:	Odbor stalnih predstavnikov/Svet
Zadeva:	Ključni socialni izzivi: ključna sporočila Odbora za socialno zaščito na podlagi letnega pregleda prikaza uspešnosti socialne zaščite – potrditev

Pošiljamo vam ključna sporočila, pripravljena na podlagi letnega pregleda prikaza uspešnosti socialne zaščite in razvoja politik na področju socialne zaščite, ki jih je Odbor za socialno zaščito dokončno oblikoval 21. septembra 2021, da bi jih Svet (EPSCO) lahko potrdil na seji 15. oktobra 2021.

Celotno poročilo je v dokumentu 12174/21 ADD 1.

Profili posameznih držav članic v okviru prikaza uspešnosti socialne zaščite iz priloge k temu poročilu so v dokumentih 12174/21 ADD 2–4.

Ključna sporočila

1. **Odbor za socialno zaščito je v skladu s svojim mandatom iz člena 160 PDEU za Svet pripravil letni pregled socialnih razmer v EU in razvoja politik v državah članicah,** za kar je uporabil najnovejše razpoložljive podatke in informacije. Na tej podlagi Odbor za socialno zaščito opozarja na naslednje ugotovitve in skupne prednostne naloge, ki bi morale usmerjati pripravo letne strategije za trajnostno rast za leto 2022.

Splošno prevladujoče izboljševanje socialnih razmer proti koncu desetletja, ki ga zajema strategija Evropa 2020 ...

2. **V obdobju pred izbruhom pandemije COVID-19 v začetku leta 2020 sta gospodarska rast in zaposlovanje v EU stalno rasla,** s čimer je EU lahko še naprej okrevala od negativnih posledic finančne in gospodarske krize, ki je udarila v letih 2008–2009, tj. ob začetku izvajanja strategije Evropa 2020, in jih celo presegala.
3. **V letu 2019 je gospodarstvo EU še naprej rastlo,** zaposlovanje pa je doseglo najvišjo zabeleženo raven dotlej, medtem ko se je nezaposlenost v EU s 6,7 % spustila nazaj na ravni, kakršne je nazadnje imela pred krizo iz leta 2008.
4. S tako močnim porastom zaposlovanja se je finančno stanje gospodinjstev v EU, kakor se kaže v bruto razpoložljivem dohodku gospodinjstev, izboljševalo, s tem pa so se **na splošno izboljšali tudi mnogi drugi socialni kazalniki.** Med drugim sta v mnogih državah članicah upadli stopnja resne materialne prikrajšanosti in stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški, prav tako se je zmanjšalo tveganje revščine ali socialne izključenosti med prebivalstvom na splošno in med otroki. Kljub temu je bilo ob tveganju revščine med osebami, ki živijo v gospodinjstvih, ki so (praktično) brez delovno aktivnih članov, ter ob poglobljanju in trdovratnosti revščine v mnogih državah članicah očitno, da so bile socialne razmere z nekaterih vidikov znatno slabše kot leta 2008.

5. **Število oseb s tveganjem revščine ali socialne izključenosti** se je še naprej zmanjševalo, čeprav je bilo še vedno daleč od ciljnega zmanjšanja revščine iz strategije Evropa 2020 za 20 milijonov oseb; leta 2019 je bilo tako skoraj 10 milijona manj oseb s tveganjem revščine ali socialne izključenosti kot leta 2008 (oziroma blizu 12 milijonov manj brez Združenega kraljestva). Temu je bilo tako večinoma zahvaljujoč močnemu skrčenju števila resno materialno prikrajšanih oseb, v nekoliko manjši meri pa tudi deleža oseb, ki živijo v gospodinjstvih, ki so (praktično) brez delovno aktivnih članov.

... se je ustavilo z izbruhom COVID-19

6. Splošno prevladujoča pozitivna gibanja pri socialnih razmerah so bila **zaradi krize, ki jo je povzročil izbruh COVID-19**, in z njim povezanih zaježitvenih ukrepov, ki so jih sprejele države članice za boj proti pandemiji in obvarovanje življenj in možnosti preživljanja svojih državljanek in državljanov, **prekinjena in so se obrnila v nasprotno smer**.
7. **Razne omejitve družbenih in gospodarskih dejavnosti so znatno prizadele gospodarstvo** EU BDP v Evropi se je v letu 2020 v celoti gledano zmanjšal za 6,0 % kljub močnemu okrevanju evropskega gospodarstva v tretjem četrtletju leta 2020, ko so se čez poletje omejitve nekoliko sprostile, nato pa so bile v prizadevanjih za zaježitev drugega vala COVID-19 ponovno poostrene.
8. V istem obdobju je bilo **zmanjšanje zaposlenosti v primerjavi z upadom gospodarske dejavnosti zmerno, in sicer 1,5-odstotno** (kar pomeni približno 3 milijone manj zaposlenih) v primerjavi z letom 2019. Zmanjšanje zaposlenosti je bilo sorazmerno blago zahvaljujoč močnemu prispevku avtomatskih stabilizatorjev in množični uvedbi shem skrajšanega delovnega časa s strani držav članic, v nekaterih primerih ob podpori EU prek *začasne podpore za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah* (SURE), in drugim podobnim ukrepom trga dela.

Glavni stabilizacijski dejavnik za dohodke gospodinjstev in za podporo neprekinjenemu dostopu do socialnih storitev so bili sistemi socialne zaščite ...

9. Sistemi socialne zaščite so bili glavni stabilizacijski dejavnik s podpiranjem dohodkov gospodinjstev, saj so socialne ugodnosti, vključno s shemami skrajšanega delovnega časa, imele ključno vlogo pri blažitvi splošnega zmanjšanja dohodkov gospodinjstev leta 2020. Dostop do sistemov socialne zaščite je bil večkrat začasno poenostavljen, da bi sistemi učinkoviteje zaščitili osebe, ki so ostale brez zaposlitve ali dohodka. K temu so v manjši meri prispevale tudi prilagoditve davkov na dohodek in premoženje ter drugi naglo sprejeti ukrepi socialne politike.
10. Ustrezno temu stabilizacijskemu učinku se kaže, da so ob mediani dohodka iz naslova zaposlitve delovno sposobnega prebivalstva (18–64), ki je v EU v primerjavi z letom 2019 po ocenah upadla za 7,2%, razpoložljivi dohodek na gospodinjstvo ter **splošna dohodkovna neenakost in stopnja tveganja revščine, po ocenah ostali v glavnem stabilni** (po hitrih ocenah Eurostata za dohodke leta 2020), čeprav z znatnimi razlikami med državami in starostnimi skupinami.

... vseeno pa je sedanja kriza bolj prizadela tiste, ki so bili že prej v ranljivem položaju

11. Kljub ublažitvenim posegom sistemov socialne zaščite **je sedanja kriza huje prizadela ranljive** – vključno s tistimi v prekarnih in nestandardnih oblikah zaposlitve; invalidnimi osebami in osebami, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo (ter njihovimi oskrbovalci); mlajšimi delavci, ki so po vsej verjetnosti prekomerno zastopani v sektorjih, ki so jih ukrepi za omejevanje socialnih stikov prizadeli huje; družinami in otroki v ranljivem položaju; brezdomci; migranti in etničnimi manjšinami. Zlasti starejše osebe ali osebe s pridruženimi zdravstvenimi težavami so bile še posebej izpostavljene tveganjem za zdravje zaradi virusa COVID-19. Prav tako so morale ženske, ki so prekomerno zastopane v ključnih sektorjih zdravstvenih in socialnih storitev ter zlasti v enostarševskih gospodinjstvih, med krizo prenašati večja delovna bremena in obveznosti oskrbe.

12. Kljub nekaterim izboljšavam splošnega finančnega položaja evropskih gospodinjstev so finančne težave¹ v letu 2021 še vedno posebej hude pri tistih z nizkimi dohodki, kar napeljuje na sklep, **da finančne posledice krize še vedno veliko močnejše občutijo tisti, ki so v spodnjem delu porazdelitve dohodka**. Gospodinjstva z nizkimi dohodki so se med pandemijo pogosto soočala z več težavami, saj so med njimi prenatrpanost ali slabe stanovanjske razmere ter nezadosten dostop do interneta bolj pogosti.
13. Kljub razmeroma omejenemu kratkoročnemu učinku pandemije na pokojninske sisteme med starejšimi še vedno obstajajo dohodkovne neenakosti, pri čemer so v starosti izrazitejše tudi neenakosti med spoloma. Po desetletju izboljševanja je bilo nadaljnjega napredka pri zmanjšanju tveganja revščine ali socialne izključenosti starejših v EU konec.

Pogled naprej:

14. Zadnje napovedi² kažejo, da se z izboljševanjem zdravstvenih razmer v povezavi z naraščajočo stopnjo precepljenosti in nadaljnjim sproščanjem zaježitvenih ukrepov gospodarstva EU vračajo v tek, tako da naj bi se BDP v letu 2021 povečal za 4,8 %. Medtem ko bo okrevanje po državah članicah napredovalo različno hitro, **je pričakovati, da bodo do konca leta 2022 vse ponovno dosegle raven proizvodnje izpred krize**.
15. **Po pričakovanjih bo zaposlovanje za okrevanje do ravni izpred krize potrebovalo več časa**, saj imajo podjetja, preden začnejo ponovno zaposlovati, možnost podaljšati delovni čas. Obeti za trg dela so poleg hitrosti okrevanja gospodarstva odvisni tudi od časovne umestitve umika podpore v okviru ustreznih politik in hitrosti prerazporejanja delavcev med sektorji in podjetji po pandemiji ter v kontekstu zelenega in digitalnega prehoda.
16. Glede na kompleksnost izzivov in posledice krize zaradi COVID-19, kot jih občutijo najranljivejši, **je pričakovati, da bodo sistemi socialne zaščite kratkoročno in srednjeročno ostali pod pritiskom**.

¹ Delež gospodinjstev, ki so prijavila, da morajo „za kritje tekočih odhodkov posegati v prihranke ali se zadolževati“.

² [Summer 2021 Economic Forecast: Reopening fuels recovery \(Poletna gospodarska napoved 2021: ponovno odprtje poganja okrevanje\) | Evropska komisija \(europa.eu\)](#)

Glede na navedeno je treba upoštevati naslednje smernice za politike:

17. Da bi si **države članice** opomogle od krize in se bolje pripravile na izredne razmere v prihodnosti, **bi morale še naprej dajati prednost ukrepom za boj proti revščini in socialni izključenosti, spoprijemanje z vedno večjo dohodkovno neenakostjo ter izboljševanje odpornost sistemov socialne zaščite**. Nacionalni odzivi bi morali biti še naprej osredotočeni na položaj ranljivih oseb in vključevati mehanizme za njihovo podporo.
18. V skladu s pristopom dejavnega vključevanja in ob upoštevanju krovnega cilja EU glede revščine in socialne izključenosti bi bilo treba okrepiti prizadevanja za zagotovitev **močne zaščite minimalnega dohodka v povezavi z dostopom do visokokakovostnih socialnih storitev in vključujočimi trgi dela**. V tem smislu bo treba po potrebi ohraniti ali razširiti naložbe v sektorje socialnega varstva, dolgotrajne oskrbe in zdravstva ter v človeški kapital. Take naložbe bi pripomogle k okrevanju in krepitvi avtomatskih stabilizatorjev, s čimer bi se izboljšala odpornost gospodarstev in družb na prihodnje krize. Organizacije socialne ekonomije so lahko pomemben partner javnih organov pri zagotavljanju socialnih storitev.
19. Kritje, prenosljivost, ustreznost in preglednost pravic **socialne zaščite** bi bilo treba še naprej obravnavati strukturno in pri tem prav tako upoštevati začasne ukrepe, sprejete v odziv na krizo. Prizadevanja držav članic bi moralo usmerjati Priporočilo Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite³. Države članice naj učinkovito izvajajo nacionalne načrte, ki so bili nedavno predloženi na podlagi navedenega priporočila. Učinek načrtov bi bilo treba skrbno spremljati.
20. Še naprej bodo potrebni ciljno usmerjeni ukrepi za podporo **otrokom, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost**, kar je tudi v skladu s Priporočilom Sveta o evropskem jamstvu za otroke⁴. Celoviti ukrepi za spodbujanje enakih možnosti z zagotavljanjem sklopa ključnih storitev za otroke v stiski lahko prispevajo k prekinitvi medgeneracijskega prenosa revščine.

³ [Priporočilo Sveta o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite \(2019/C 387/01\)](#).

⁴ [Priporočilo Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke \(\(EU\) 2021/1004\)](#).

21. V skladu z *evropsko strategijo o invalidnosti za obdobje 2021–2030*⁵ je treba izboljšati socialno vključenost **invalidnih oseb** z zagotavljanjem bolj vključujočega izobraževanja, ustreznega dostopa do kakovostnega zdravstvenega varstva in dolgotrajne oskrbe ter aktivnih politik trga dela, prilagojenih njihovim potrebam.
22. Še bolj si bo treba prizadevati za socialno vključenost **migrantov in beguncev**, za kar bo potreben celosten pristop, ki bo povezoval usposabljanje in izboljšanje znanj in spretnosti z zaposlitvenimi možnostmi, pa tudi dostopnost storitev, zlasti zdravstvenega varstva in stanovanj.
23. Za reševanje **brezdomstva in stanovanjske izključenosti** so potrebni tudi strukturni ukrepi. Pri tem bi morali imeti prednost celostni pristopi, ki združujejo preprečevanje, hitro in trajno reševanje stanovanjskih vprašanj in zagotavljanje podpornih storitev. Po potrebi bi bilo treba pospešiti gradnjo novih socialnih stanovanj oziroma izboljšati dostop do stanovanjske pomoči. Države članice naj bi s svojimi načrti za cepljenje ustrezno pomagale ljudem v zavetiščih in brezdomcem, ki so na cesti. V celoti bi bilo treba izkoristiti potencial, ki ga evropska platforma za boj proti brezdomstvu predstavlja za okrepitev sodelovanja med različnimi deležniki, vključenimi v reševanje tega vprašanja.
24. V skladu s Poročilom o ustreznosti pokojnin za leto 2021 Odbora za socialno zaščito in Komisije⁶ bi moral poudarek ostati na **dolgoročnih izzivih, povezanih z ohranitvijo ustreznih pokojnin in vzdržnosti njihovega financiranja** v kontekstu starajoče se družbe ter spreminjajočega se gospodarstva in trga dela.
25. Države članice bi morale še naprej sprejemati **ukrepe za podaljšanje delovnega življenja**. Prizadevanja za prilagoditev upokojitvene starosti ali zahtev glede poklicne poti, prejemkov ali odmernih stopenj, da bi odražali daljšo pričakovano življenjsko dobo, bi morali dopolnjevati strategije aktivnega staranja in prožni načini dela, vključno z možnostjo kombiniranja pokojnin in dohodka od dela.

⁵ [Strategija o pravicah invalidov \(COM\(2021\) 101 final\)](#).

⁶ [2021 Pension adequacy report \(Poročilo o ustreznosti pokojnin za leto 2021\)](#), ki sta ga skupaj pripravila Odbor za socialno zaščito in Evropska komisija.

26. Potrebna so trajna prizadevanja za **zmanjšanje razlike v pokojninah med spoloma** ter zagotovitev ustreznega kritja in priložnosti za pridobitev pokojninskih pravic **nestandardnim delavcem in samozaposlenim**.
27. Na področju **zdravstvenega varstva** bi morale biti v ospredju prizadevanj držav članic še naprej izboljševanje odpornosti, učinkovitosti in dostopnosti zdravstvenih sistemov. V krizi se je pokazal pomen **močnih varnostnih mrež** ter strateški pomen učinkovite koordinacije med socialnimi sistemi in sistemi zdravstvenega varstva za zagotavljanje dostopa do kakovostnega varstva in oskrbe za vse.
28. Ponovno se je treba osredotočiti na **preventivno zdravstveno varstvo in spodbujanje zdravja** ter boljše **zagotavljanje primarnega zdravstvenega varstva**. To vključuje zagotavljanje razpoložljivosti dobro usposobljenega in ustrezno podprtega **zdravstvenega osebja**.
29. K odpravljanju pomanjkanja zdravstvenih delavcev bi lahko prispevali inovativni pristopi k zagotavljanju zdravstvenega varstva. K dostopu do kakovostnega zdravstvenega varstva za vse lahko bi lahko pripomogel mešan pristop, **v okviru katerega bi storitve v živo dopolnjevale storitve v digitalni obliki**. Hkrati bi bilo treba osebam z omejenimi digitalnimi znanji in spretnostmi ter omejenim dostopom do digitalne infrastrukture dati dodatne informacije in podporo, da se zagotovi, da ne bodo zapostavljene.
30. Ne glede na pandemijo COVID-19 in v skladu z ugotovitvami skupnega Poročila o dolgotrajni oskrbi za leto 2021⁷ Odbora za socialno zaščito in Komisije si morajo države članice še bolj prizadevati za rešitev strukturnih izzivov, povezanih z **dolgotrajno oskrbo**. Zlasti to pomeni zagotavljanje, da so visokokakovostne, ugodne in dostopne storitve dolgotrajne oskrbe na voljo vsem, ki jo potrebujejo, reševanje izzivov na področju delovne sile in podpiranje negovalcev za dolgotrajno oskrbo ter izboljšanje stroškovne učinkovitosti dolgotrajne oskrbe v času, ko narašča povpraševanje po oskrbi, delovna sila pa se krči, in sicer med drugim tudi z izkoriščanjem potenciala digitalizacije ter poudarkom na preventivi.

⁷ [2021 Long-term care in the EU \(Poročilo o dolgotrajni oskrbi za leto 2021\)](#), ki sta ga skupaj pripravila Odbor za socialno zaščito in Evropska komisija.

31. **Ukrepi, ki presegajo področje socialne politike**, bi morali biti prednostno namenjeni tudi izboljšanju socialnih razmer po vsej Uniji. Pri vseh reformah, tudi tistih v zvezi z zelenim in digitalnim prehodom, je treba upoštevati socialno in zaposlitveno problematiko. S pomočjo ocen njihovega porazdelitvenega učinka se lahko preprečijo škodljivi socialni učinki.
32. **Evropski steber socialnih pravic** bi moral še naprej usmerjati prizadevanja v obdobju okrevanja. Trije novi krovni cilji EU iz akcijskega načrta za evropski steber socialnih pravic, ki so jih voditelji in voditeljice EU pozdravili v izjavi iz Porta⁸ in ki jih je treba doseči do konca desetletja na področju zaposlovanja, znanj in spretnosti ter zmanjševanja revščine, bi morali spodbujati izvajanje stebra v prihodnjih mesecih in letih. Zato naj države članice določijo ambiciozne in realistične nacionalne cilje, s katerimi bodo ob upoštevanju nacionalnih okoliščin ustrezno prispevale k doseganju ciljev EU.
33. Države članice bi morale čim boljše izkoristiti sredstva, ki so na voljo v okviru **instrumenta za okrevanje Next Generation EU ter okrepljenega proračuna EU za obdobje 2021–2027**. Zlasti bi bilo treba izkoristiti sinergije med varstvom podnebja in digitalizacijo na eni strani ter naložbami v socialno infrastrukturo ter znanja in spretnosti na drugi strani, kar bi prispevalo k pravičnemu prehodu. Ta sredstva bodo pomembno podpirala okrevanje, saj bodo financirala programe za ponovni zagon gospodarstva in odpravo socialnih posledic pandemije.
34. **Evropski semester je še naprej učinkovito usklajevalno orodje** za spodbujanje trajnostne in vključujoče gospodarske rasti, konkurenčnosti, zaposlovanja in ustrezne socialne zaščite in socialne vključenosti. Še naprej je pomembno ohranjati ravnovesje med začasnimi ciljno usmerjenimi prilagoditvami, povezanimi z uvedbo mehanizma za okrevanje in odpornost, ter prvotnim namenom semestra. V tem kontekstu bi bilo treba **ohraniti vlogo Sveta EPSCO in njegovih svetovalnih organov v procesu evropskega semestra** v skladu s preteklimi cikli evropskega semestra ter ob polni uporabi Pogodbe (člen 148 PDEU) in ustreznih mandatov navedenih svetovalnih organov.

⁸ [Izjava iz Porta \(spletišče Sveta, 7. maj 2021\).](#)

35. Da bi okrepili socialno Evropo in podprli izvajanje evropskega stebra socialnih pravic na ravni EU in držav članic, **bi bilo treba** ob ustreznem upoštevanju ustreznih pristojnosti **ohraniti konstruktiven dialog med institucijami EU, državami članicami, socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe.**
36. **Evropska komisija naj pri pripravi letne strategije za trajnostno rast za leto 2022 upošteva navedene smernice za politike.**
-